Tuloverotuksen vaikutus työn tarjontaan

Tuomas Matikka

VATT

Valtiovarainvaliokunta, verojaosto 19.2.2016

Taustaa

- Esitys perustuu tammikuussa julkaistuun VNK-raporttiin "Tuloverotuksen vaikutus työn tarjontaan" [linkki]
  - Kirjoittajat Tuomas Matikka, Jarkko Harju ja Tuomas Kosonen
    - VATT:n erikoistutkijoita
  - Osa Valtioneuvoston päätöksentekoa tukevan selvitys- ja tutkimustoiminnan rahoitusohjelmaa
  - Talouspolitiikan arviointineuvoston 2015 raportin taustaraportti

- Miten tuloverotus vaikuttaa tehdyn työn määrään ja veropohjan kokoon?
  - Raportissa kootaan yhteen viimeaikainen koti- ja ulkomainen empiirinen tutkimuskirjallisuus
  - Keskustellaan mitä tuloksista voidaan päätellä ja oppia

Millä tavoin tuloveroihin voidaan reagoida?

- Hyvin monet yksilölliset tekijät vaikuttavat työntekoon ja tuloihin liittyviin päätöksiin ja valintoihin
  - Koulutustaso ja osaaminen, työmahdollisuudet, työssä jaksaminen ym.
- Tuloverotus vähentää käteen jääviä tuloja, ja heikentää täten kannustimia ansaita tuloja ja osallistua työelämään
  - Vaikutukset tehtyihin työtunteihin ja verotettavan (veronalaisen) tulon määrään
  - Tuloverot voivat vaikuttaa myös muuhun käyttäytymiseen, kuten verovähennysten käyttöön, verosuunnitteluun ja veronkiertoon
  - Vaikutukset työhön osallistumiseen: ollaanko työelämässä vai sen ulkopuolella
    - verotuksen lisäksi sosiaaliturvajärjestelmän kannustimet merkittävässä osassa

Millä tavoin tuloveroihin voidaan reagoida?

- Kuinka herkästi työnteko reagoi tuloverotukseen on viime kädessä empiirinen kysymys
  - Tuloverotus haittaa taloudellista toimintaa vain silloin, jos se tosiasiassa vähentää työn määrä ja pienentää veropohjan kokoa
  - Korkea veroaste tai sosiaaliturvan taso eivät välttämättä aiheuta suurta muutosta työnteon määrässä

- Verotettavan tulon määrän muutokset keskeisiä
  - Ottaa huomioon tehdyn työn määrän muutokset sekä muut kanavat (työnteon tehokkuus, verovähennykset, verosuunnittelu, veronkierto ym.)
  - Olennainen tekijä kun tutkitaan veronmuutosten vaikutusta kerättyihin verotuloihin
  - Ilman luotettavaa arviota työn tarjonnan joustosta on vaikea arvioida uudistusten todellisia vaikutuksia

Tutkimuskirjallisuus

- Laajat rekisteripohjaiset yksilöaineistot tuloista sekä uudet kehittyneemmät tutkimusmenetelmät ovat mullistaneet verotutkimuksen
  - Mahdollistavat verotuksen ja työn tarjonnan todellisen syy-seuraussuhteen tutkimisen
  - Mahdollisuus erotella verotuksen muutoksen vaikutukset lukuisista muista työntekoon ja tuloihin vaikuttavista tekijöistä
- Laaja kansainvälinen kirjallisuus verotuksen vaikutuksesta työntekoon ja tuloihin (Saez, Slemrod ja Giertz, 2012)
  - Tilastolain muuttumisen (1.9.2013) myötä laajat ja yksityiskohtaiset aineistot tutkimuskäytössä myös Suomessa
  - Kasvava kotimainen tutkimuskirjallisuus

Tulokset

- Työn määrä reagoi vain vähän tuloverotuksessa tapahtuviin muutoksiin
  - Erityisesti niiden henkilöiden keskuudessa jotka ovat työelämässä
  - Tulokset samankaltaisia myös muissa maissa, erityisesti Pohjoismaissa
  - Verotettavan tulon jousto Suomessa noin 0,15 (Matikka, 2015)
- Muutokset tuloissa kuitenkin merkittävämpiä tietyillä erityisryhmillä
  - Omistaja-yrittäjät: tulot reagoivat herkästi veronmuutoksiin, mutta muutokset johtuvat valtaosin verosuunnittelusta (vero-optimoinnista) (Harju ja Matikka, 2016a ja 2016b)

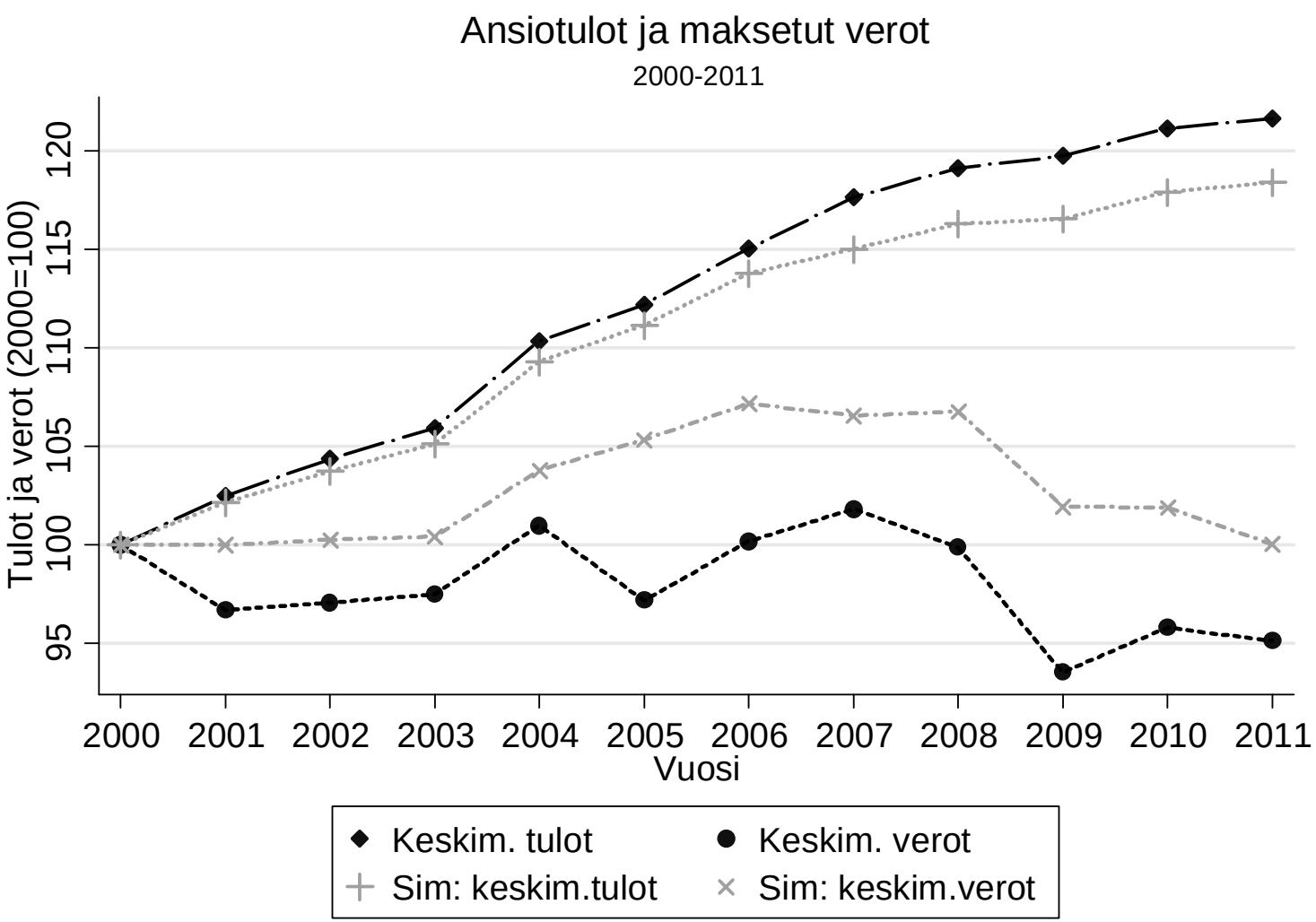
Tulokset

- Työhön osallistumispäätös reagoi vain maltillisesti kannustimien muutokseen
  - Pienillä muutoksilla työnteon kannustimissa ei ole merkittävää työllisyysvaikutusta
- Vaikutuksen koossa on kuitenkin merkittävää vaihtelua erilaisten ryhmien välillä
  - Yleisesti suurimmat vaikutukset saadaan sellaisissa ryhmissä, joissa työhön osallistumisaste on matala
  - Esimerkki: pienten lasten äidit reagoivat lastenhoidon tuissa tapahtuneisiin muutoksiin (Kosonen, 2014)

Johtopäätökset

- Veropolitiikalla voidaan vaikuttaa työn tarjontaan vain maltillisesti
  - Tuloverotusta keventämällä ei saada aikaan merkittävää lisäystä työn tarjonnassa
    - 1995-2009 toteutetut tuloveron kevennykset
- Verokannustimien kohdennettu parantaminen voi kuitenkin olla tehokasta
  - Erityisesti työhön osallistumisen kannustimien kohdalla
  - Yleisen työtulovähennyksen kasvattaminen saattaa kuitenkin olla kallista suhteessa saavutettuun työn tarjontavaikutukseen

Keskimääräisten tulojen ja verojen kehitys 2000-luvulla

Lopuksi

- Verotuksen ohella myös monet muut politiikkatoimet voivat vaikuttaa työn tarjontaan
  - Lasten päivähoito, vanhustenhoito ym.
- Pohjoismaissa työn tarjonta ja verotettavat tulot reagoivat vain vähän kannustimiin, vaikka tuloveroasteet ja sosiaaliturvan taso ovat verrattain korkeat
  - Laaja veropohja ja toimiva verohallinto sekä työntekoa tukevat palvelut tärkeitä (Kleven, 2014)
- Tulevaisuudessa tärkeää saada enemmän tutkimustietoa verotuksen pitkän aikavälin vaikutuksesta sekä ymmärtää paremmin miksi ja miten verokannustimiin reagoidaan

Lähteet ja linkit

Harju, Jarkko and Matikka, Tuomas (2016a): Business owners and income-shifting: Evidence from Finland. *Small Business Economics*, 46(1): 115–136.

Harju, Jarkko and Matikka, Tuomas (2016b): The elasticity of taxable income: What is "real" and what is not? Forthcoming, *International Tax and Public Finance*. (VATT-työpaperi)

Kleven, Henrik (2014): How can Scandinavians tax so much? *Journal of Economic Perspectives*, 28(4): 77–98.

Kosonen, Tuomas (2014): To work or not to work? The effect of child-care subsidies on the labour supply of parents. *The B.E. Journal of Economic Analysis and Policy*, 14(3).

Matikka, Tuomas, Harju, Jarkko ja Kosonen, Tuomas (2016): Tuloverotuksen vaikutus työn tarjontaan. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 5/2016.

Matikka, Tuomas (2015): The elasticity of taxable income: Evidence from changes in municipal income tax rates in Finland. VATT Working Papers 69.

Saez, Emmanuel, Slemrod, Joel and Giertz, Seth (2012): The elasticity of taxable income with respect to marginal tax rates: A critical review. *Journal of Economic Literature*, 50(1): 3–50.